

RECENZÍÓ

KIS JÓZSEF: MISKOLC 1956 (MISKOLC, BAZ MEGYEI LEVÉLTÁRI FÜZETEK 45., 2006.)

Az 1956-os forradalom ötven éves jubileuma lendületet adott a történészeknek a téma elmélyültebb kutatására, újabb monográfiák, visszaemlékezések, forrásgyűjtemények kiadására. A pozitívista történelemfelfogás tovatűntével ezek a kiadványok már nem egyszerűen levéltári iratok dokumentációi, a kötetek megjelentetői segítik az olvasót a témában való eligazodásban monografikus jellegű bevezetésekben. A budapesti események bemutatása mellett egyre gyakoribb a helytörténeti anyagok publikációja, ami a miskolci események súlyát tekintve igencsak megalapozott lett volna eddig is.

Kis József e műve a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kutatásainak központi eleme, hisz a megyeszékhelyre vonatkozólag rendelkezünk a legtöbb anyaggal, ami az itt lévő üzemek munkástanácsainak, az egyetem Diákszemléjének, illetve az események elhúzóadásának – Miskolcon még december 11-én is voltak összecsapások – és a látványos pereknek is köszönhető. A bevezetőben a sorozatszerkesztő, Dobrossy István azt ígéri, hogy öt kötetben mutatják be a megye 1956-os eseményeit, melynek első része ez. Kis Józsefnek e miskolci művén kívül eddig a sátoraljaújhelyi és szerencsi járáshoz tartozó települések történetéről jelent meg kötete, most kerül nyomdába az abaújszántói, edelényi és encsi településekről szóló, tehát a Megyei Levéltár kissé lemaradt megfogalmazott terveitől.

Ebben a könyvben Kis József a több éves kutatás eredményeinek szintézis jellegű bemutatását nyújtja, amit a kötet második felében forrásokkal támaszt alá. A könyv jelentősége az eddig ismeretlen források közlésén túl abban áll, hogy a szerző a miskolci eseményeket nem résztvevő-visszaemlékezőként ábrázolja, hanem levéltári- és hanganyagok felhasználásával próbálja összegezni az eseményeket, az 50-es évek társadalmi jelenségeinek miskolci bemutatásától, a forradalom utáni idők megtorlásáig.

Levéltári anyagok bemutatása, valamint a rendkívül érdekes fotóanyag a könyvnek kicsivel több, mint a felét teszik ki, ezért a történészi

összegzésnek viszonylag kevés hely jut, de mivel e sorozat fő profilja a forrásközlés, ezért ez érthető. Kis József monográfiája természetesen kronologikus rendben épül fel, a hagyományos eseménytörténeti bemutatást azonban gyakran megszakítja értékes társadalomtörténeti bemutatásokkal. Ezt persze csak ott teheti meg, ahol nem zajlanak oly gyorsan maguk az események, főleg az Előzmények című fejezetben.

A könyv előzményei, elméleti háttérének egyes aspektusai és alapvetései egy része a szerző régebbi publikációiból (1956. november 4-e utáni illegális csoportok Miskolcon.¹, 1956 megyei történelmi arcképcsarnoka²) és számos tanulmányból ismeretes (Ungváry Rudolf, Balás István, Szokolczai Attila). Kis József gyakran hivatkozik már megjelent művekre – részletes bibliográfiával is szolgál tanulmánya végén –, de elsősorban levéltári dokumentumok és különböző, gyakran általa készített interjúk szolgálnak történetének forrásul. Talán ezért is lehet, hogy a korabeli zsargont nem igazán magyarázza meg az olvasónak, valamint olyan sarkalatos kérdésben, mint a lincselés körüli viták, gondolok itt elsősorban Freimann Lajos budapesti gombügynök felakasztása, nem száll vitába Szokolczaival – aki szerint Freimann ávós volt –, hanem a levéltári anyagot veszi alapul – ami szerint ártatlan áldozat.

A szerző tanulmánya jól megszerkesztett, a különböző fejezeteket és az azon belüli egységek közötti egyensúlyt megtartja, nem lesz egyik vagy másik rész túlrészletezett a többihez képest. A november 4-e utáni illegális csoportok bemutatásakor is tartja magát a téma eseményekhez illő tárgyilagos összefoglalásához, habár jóval részletesebben is kifejtethné e téren tett kutatásait. Mindez kardinális pontja az átfogó kép megalkotásának, az olvasó hiteles eligazításának a források értelmezéséhez.

¹ In: Á. VARGA László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok és forráselemzések II. Budapest, Nagy Imre Alapítvány, 2003.

² In: Szülőföldünk 32. 2006 októbere

A szinopszis után közölt források az események időrendjéhez alkalmazkodnak: 1956 október 13-ai Megyei PB. Taggyűléssel kezdődik, majd a Nehézipari Műszaki Egyetem felhívásával és a DIMÁVAG pontjaival folytatódik. A levéltári anyagok összetételére jellemzően az 50 közölt dokumentumból mindösszesen 16 származik konkrétan a forradalom napjaiból, a többi az azt követő ellenállásról, tüntetésekről, az új „munkás-paraszt” hatalom egyre dühödtebb konszolidációs kísérletéről és a megtorlásról szól. A sokasodó tanúkihallgatások, jegyzőkönyvek és fegyelmi eljárások közepette megjelenik egy kivégzési jegyzőkönyv is, amelyben megelevenedik egy számadat a hatalom brutálításáról: „az elítélt szíve megszűnt dobogni és a halál beállott.”

A kötet végén szereplő Névmutató segít eligazodni a több száz megemlített, akikkel a szerző részletesebben, vagy csak érintőlegesen foglalkozott. A könyv lezárásaként levéltári és magántulajdonban lévő képeket közöl, szintén az események időrendjét követve: tüntetések az egyetemen és a városban, sortűz és lincselés, rendőrségi fotók diákokról és munkástanács vezetőkről, majd a mű lezárásaként tizenegy kivégzettel nézhet farkasszemét az olvasó.

Ami a mű alkalmazási lehetőségét illeti, a téma iránt érdeklődők számára jelentős tanulságokkal szolgálhat. A szerző széleskörű kutatása áll mögötte, érezhetően még többet is elmondana, ám a kiadvány jellege ezt nem teszi lehetővé.

Összegezve az eddigieket, a fél évszázados évforduló ösztönző hatással volt a helytörténeti kutatásokra, melynek terméke ez a könyv is. A kiállítások szervezése mellett ugyanis nagyon fontosak a megfelelő publikációk, kiadványok elkészítése, szélesebb közönség bevonásával a figyelemfelkeltés mellett a megfelelő tájékoztatás. A téma sok eleme ugyanis mind a mai napig homályos, az érdeklődők számára is tisztázatlan, ezért örövendetese az ilyen monográfiákkal egybekötött forráskiadások.

Fekete Balázs

PhD hallgató

Multidiszciplináris bölcsészettudományok doktori iskola, Történelemtudományok - Néprajz és kulturális antropológiai tudományok

Debreceni Egyetem

4010 Debrecen, Egyetem Tér 1.